GENERALINIO ADVOKATO
M. POIARES MADURO IŠVADA,
pateikta 2007 m. kovo 1 d.[1]

I — Įžanga

1. *College van Beroep voor het bedrijfsleven* (Administracinis prekybos ir pramonės teismas, Nyderlandai) pateikti su materialine teise susiję klausimai šiose bylose yra identiški to paties teismo pateiktiems klausimams byloje *Dokter ir kt.*[2] Šie klausimai susiję su 1985 m. lapkričio 18 d. Tarybos direktyvos 85/511/EEB dėl Bendrijos snukio ir nagų ligos kontrolės priemonių įdiegimo[3] aiškinimu. Šį kartą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti klausimą, kuris labiau susijęs su teismo proceso taisyklėmis, o ne su snukio ir nagų liga.

2. Byloje *Dokter ir kt.* ieškovai pagrindinėje byloje ginčijo sprendimo paskersti galvijus jų ūkiuose teisėtumą remdamiesi tuo, kad jis buvo pagrįstas tyrimais, atliktais į direktyvos B priedą neįtrauktoje laboratorijoje. Nagrinėjamose bylose ieškovai pagrindinėse bylose taip pat ginčijo sprendimą paskersti jų galvijus. Tačiau savo reikalavimų nacionaliniame teisme jie nepagrindė argumentu, kad laboratorija nebuvo įtraukta į direktyvos B priedą, nors bylos yra susijusios su būtent ta pačia laboratorija. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar Bendrijos teisė reikalauja, kad jis iškeltų šį klausimą *ex officio*, nors nacionalinės procesinės taisyklės paprastai nesuteiktų tokios galimybės.

3. Savo nuomonę dėl su direktyva susijusių materialinės teisės klausimų jau pateikiau savo išvadoje byloje *Dokter ir kt.* Todėl šioje išvadoje daugiausia dėmesio skirsiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltam procesinės teisės klausimui ir pabandysiu įkomponuoti šias bylas į bylų praktiką, prasidėjusią sprendimais *Peterbroeck*[4] ir *Van Schijndel ir Van Veen*[5]. Tačiau reikia pabrėžti, jog sudėtinga išvengti įspūdžio, kad šis klausimas nėra esminis pagrindinių bylų išsprendimui. Iš tiesų pra-

1 — Originalo kalba: portugalų.

2 — 2006 m. birželio 15 d. Sprendimas (C-28/05, Rink. p. I-5431).

3 — OL L 315, 1985, p. 11, su pakeitimais, padarytais 1990 m. birželio 26 d. Tarybos direktyva 90/423/EEB (OL L 224, 1990, p. 13).

4 — 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimas (C-312/93, Rink. p. I-4599).

5 — 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimas (sujungtos bylos C-430/93 ir C-431/93, Rink. p. I-4705).

šymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktas išaiškinimo prašymas berods kyla iš bendro siekio, kad būtų išaiškinta Teisingumo Teismo bylų praktika šioje srityje.

II — Bylų faktinės aplinkybės ir prejudiciniai klausimai

4. *College van Beroep voor het bedrijfsleven* nagrinėjamos bylos yra 2001 m. kilusio nagų ir snukio ligos protrūkio keletoje valstybių narių pasekmė. Reaguodamos į šį ligos protrūkį Nyderlandų valdžios institucijos ėmėsi priemonių, kad užkirstų kelią tolesniam ligos plitimui [6]. Šios priemonės apėmė prevencinį kanopinių galvijų skerdimą ūkiuose, esančiuose netoli užkrėstų ūkių.

5. Remdamasi *ID-Lelystad BV* (toliau – *ID-Lelystad*) atliktų patikrinimų rezultatais, *Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees* (Valstybinė galvijų ir mėsos kontrolės tarnyba, toliau – RVV) nusprendė, kad ieškovų pagrindinėje byloje ūkiai buvo netoli užkrėsto ūkio. Todėl RVV nurodė prevenciškai paskersti galvijus ieškovų ūkiuose.

6. Nacionaliniame teisme nagrinėjamose bylose ieškovai ginčija sprendimų paskersti galvijus teisėtumą remdamiesi keletu pagrindų. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atmetė šiuos pagrindus. Tačiau ieškovai keletoje bylų, taip pat nagrinėjamų šiame teisme, ginčijo panašių sprendimų teisėtumą remdamiesi tuo pagrindu, kad *ID-Lelystad* nebuvo įtraukta į Direktyvos 85/511 B priedą. Dėl šio argumento buvo pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą byloje *Dokter ir kt.* [7]

7. Klausimai byloje *Dokter ir kt.* buvo susiję su Direktyvos 85/511 11 ir 13 straipsniais. Pagal 11 straipsnio 1 dalies įtrauką ir 13 straipsnio 1 dalį, valstybės narės užtikrina, kad snukio ir nagų ligos virusas būtų nustatomas tiktai patvirtintose, direktyvos B priede nurodytose laboratorijose. Nyderlanduose tokia nurodyta laboratorija buvo *CIDC-Lelystad*. *ID-Lelystad* buvo sukurta iš *CIDC-Lelystad* po keleto susiliejimų ir perėmimų, tačiau ji niekada nebuvo įtraukta į

6 — Taip pat žr. 2001 m. liepos 12 d. Sprendimą *Jippes* (C-189/01, Rink. p. I-5689) ir 2005 m. kovo 10 d. Sprendimą *Tempelman and Van Schaijk* (C-96/03 ir C-97/03, Rink. p. I-1895).

7 — Cituotas šios išvados 2 išnašoje.

B priedą. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašė išaiškinti, kokius padarinius sukelia etaloninių laboratorijų nurodymas direktyvoje. Taip pat jis teiravosi, ar pagal Bendrijos teisę nacionalinė institucija yra saistoma rezultatų, kuriuos pateikia tyrimus atlikusi laboratorija.

8. Kol prašymas priimti prejudicinį sprendimą byloje *Dokter ir kt.* buvo nagrinėjamas, *College van Beroep voor het bedrijfsleven* nusprendė paklausti Teisingumo Teismo tų pačių klausimų nagrinėjamose bylose. Tačiau šį kartą jis taip pat paklausė, ar Bendrijos teisė įpareigoja teismą išnagrinėti *ID-Lelystad* statuso klausimą *ex officio*.

III — Įvertinimas

Priimtinumas

9. 2006 m. birželio 15 d. Teisingumo Teismas priėmė sprendimą *Dokter ir kt.* Atsižvelgdamas į šį sprendimą Teisingumo Teismas laišku prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paklausė, ar jis toliau laikosi savo prašymo priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjamose bylose. 2006 m. liepos 27 d. laišku šis teismas į klausimą atsakė teigiamai.

10. Šioje išvadoje aš nagrinėsiu tik klausimą, ar Bendrijos teisė įpareigoja nacionalinį teismą peržengti ginčo ribas, kurias apibrėžia bylos šalys, siekdamas *ex officio* išnagrinėti Direktyvoje 85/511 nurodytus pagrindus. Dėl kitų pateiktų klausimų aš pagarbiai prašau Teisingumo Teismo dar kartą žvilgtelėti į mano išvadą byloje *Dokter ir kt.* ir, nereikia nė minėti, savo sprendimą šioje byloje.

11. Nacionalinės teisės nuostatos, kurios uždraudžia teismui nagrinėti teisinius pagrindus *ex officio*, netrukdo pateikti Teisingumo Teismui prašymo priimti prejudicinį sprendimą, siekiant nustatyti, ar tokios nuostatos atitinka Bendrijos teisę [8]. Tačiau toks prašymas priimti prejudicinį sprendimą bus nepriimtinas, jeigu jis bėra būtinas ginčui pagrindinėje byloje išspręsti [9].

8 — Sprendimo *Peterbroeck*, cituoto šios išvados 4 išnašoje, 13 punktas. Taip pat žr. 1974 m. sausio 14 d. Sprendimą *Rheinmühlen* (166/73, Rink. p. 33, 2 ir 3 punktai) ir 2000 m. gruodžio 14 d. Sprendimą *Fazenda Pública* (C-446/98, Rink. p. I-11435, 48 punktas).

9 — Šiuo klausimu žr. 1983 m. vasario 3 d. Sprendimą *Robards* (149/82, Rink. p. 171, 19 punktas); 1992 m. liepos 16 d. Sprendimą *Meilicke* (C-83/91, Rink. p. I-4871, 25 punktas) ir 2002 m. kovo 21 d. Sprendimą *Cura Anlagen* (C-451/99, Rink. p. I-3193, 26 punktas).

12. Būtų galima manyti, kad klausimas, į kurį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo atsakymo, galėtų būti laikomas hipotetiniu. Iš tikrųjų posėdyje Komisija tvirtino, kad, atsižvelgiant į sprendimą *Dokter ir kt.*, atsakymas į šį klausimą neturės įtakos sprendimui pagrindinėje byloje. Nors ir pritarčiau tokiam požiūriui, nemanau, kad šis argumentas pakankamai įtikinamas norint prieiti išvadą, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimas yra nepriimtinas. Iš esmės tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą priėmęs teismas „gali įvertinti, ar būtina pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad galėtų priimti savo sprendimą, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų tinkamumą“ [10]. Be to, sprendimo *Dokter ir kt.* poveikis nėra visiškai aiškus, nes juo buvo palikta tam tikra diskrecija prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Todėl manau, kad šis klausimas yra priimtinas.

Bendrijos teisės reikalavimai nacionalinei proceso teisei

13. Teisingumo Teismas nuolat pabrėžia „proceso autonomijos principą“, reiškiantį, kad taikydami Bendrijos teisę nacionaliniai teismai turi remtis savo procesinėmis taisyklėmis. Todėl, nesant nuostatų šioje srityje suderinimo, „kiekviena valstybė narė savo nacionalinėje teisinėje sistemoje turi paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti ieškinių, skirtų užtikrinti teisės subjektų teisių, kylančių iš tiesioginio Bendrijos teisės veikimo, apsaugą, procesines taisykles“ [11].

14. Tačiau tai nereiškia, kad nacionaliniam procesui visiškai netaikomi Bendrijos teisės reikalavimai. Remiantis nusistovėjusią bylų praktika, nacionalinės procesinės taisyklės turi atitikti lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus [12].

15. Lygiavertiškumo principas reiškia, kad Bendrijos teise pagrįstiems reikalavimams taikomos tokios pačios procesinės taisyklės kaip ir nacionaline teise pagrįstiems reikalavimams [13].

10 — 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimas *Sanz de Lera* (sujungtos bylos C-163/94, C-165/94 ir C-250/94, Rink. p. I-4821, 15 punktas). Taip pat žr. 2005 m. lapkričio 22 d. Sprendimą *Mangold* (C-144/04, Rink. p. I-9981, 32–38 punktai).

11 — Sprendimo *Van Schijndel ir Van Veen*, cituoto šios išvados 5 išnašoje, 17 punktas. Taip pat žr., pavyzdžiui, 1976 m. gruodžio 16 d. Sprendimus *Rewe-Zentralfinanz* (33/76, Rink. p. 1989, 5 punktas) ir *Comet* (45/76, Rink. p. 2043, 13 punktas); 1994 m. rugsėjo 28 d. Sprendimą *Fisscher* (C-128/93, Rink. p. I-4583, 39 punktas); 1994 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *Johnson* (C-410/92, Rink. p. I-5483, 21 punktas) ir 1997 m. gruodžio 11 d. Sprendimą *Magorrian ir Cunningham* (C-246/96, Rink. p. I-7153, 37 punktas).

12 — Žr., pavyzdžiui, 1998 m. rugsėjo 15 d. Sprendimą *Edis* (C-231/96, Rink. p. I-4951, 34 punktas); 2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Courage ir Crehan* (C-453/99, Rink. p. I-6297, 29 punktas); 2004 m. liepos 17 d. Sprendimas *Recheio – Cash & Carry* (C-30/02, Rink. p. I-6051, 17 punktas) ir 2006 m. spalio 5 d. Sprendimas *Nádasdiir Németh* (sujungtos bylos C-290/05 ir C-333/05, Rink. p. I-10115, 69 punktas).

13 — Žr., pavyzdžiui, sprendimo *Rewe-Zentralfinanz*, cituoto šios išvados 11 punkte, 6 punktą ir 2000 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Preston ir kt.* (C-78/98, Rink. p. I-3201, 31 punktas).

16. Veiksmingumo principas reiškia, kad Bendrijos teise suteikiamos teisės praktikoje turi būti naudingos. Iš esmės jis reiškia, kad, jeigu Bendrijos teise yra suteikiamos teisės, turi būti ir teisinės gynybos priemonės [14]. Generalinio advokato Jacobs teigimu, „asmeniui, kuris mano, kad jo teisės buvo pažeistos priemone, atimančia iš jo Bendrijos teise suteikiamą teisę arba privilegiją, dėl šios priemonės privalo būti suteikiama teisinės gynybos priemonė ir visiška teisminė apsauga“ [15]. Todėl veiksmingumo principas uždraudžia nacionalines procesines taisykles, kurios padaro Bendrijos teisinės sistemos suteiktų teisių įgyvendinimą praktiškai neįmanomą ar pernelyg sudėtingą [16].

17. Todėl, nors veiksmingumo principas įtvirtina procesinio elgesio minimalius standartus, kurie turi būti užtikrinami iš Bendrijos teisės kylančią teisę turintiems asmenims, lygiavertiškumo principas užtikrina, kad iš Bendrijos teisės kylančių teisių turėtojai nebus vertinami prasčiau už panašių iš nacionalinės teisės kylančių teisių turėtojus.

18. Šis principų rinkinys yra matas įvertinant nacionalinę procesinę taisyklę, apribojančią teismo galimybę nagrinėti teisinį pagrindą *ex officio*. Todėl pagal proceso autonomijos principą Teisingumo Teismas pripažino, jog Bendrijos teisė paprastai nereikalauja, kad nacionalinis teismas turėtų galimybę *ex officio* nagrinėti su Bendrijos teise susijusius teisinius pagrindus, jeigu šalys jų neiškėlė [17]. Tačiau bylų praktika taip pat rodo, kad ši taisyklė turi išimčių, susijusių su veiksmingumo ir lygiavertiškumo principais.

19. Aptartas teorinis pagrindas pagrįstai gali atrodyti paprastas. Tačiau dėl veiksmingumo ir lygiavertiškumo principų taikymas buvo sukurta eilė iš pirmo žvilgsnio šiek tiek atsitiktinių sprendimų. Pasistengsiu vis dėl to aprašyti, kaip šie skirtingi sprendimai – taip pat ir nagrinėjamose bylose – vis dėlto gali būti sugrupuoti pagal veikiančius principus, pradedant nuo veiksmingumo principo.

14 — 1990 m. birželio 19 d. Sprendimas *Factortame ir kt.* (C-213/89, Rink. p. I-2433); 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *Francovich* (C-6/90 ir C-9/90, Rink. p. I-5357) ir sprendimas *Courage ir Crehan*, cituotas šios išvados 12 išnašoje.

15 — 2002 m. kovo 21 d. generalinio advokato Jacobs išvada byloje *Unión de Pequeños Agricultores prieš Tarybą* (C-50/00 P, Rink. p. I-6677, 38 punktas). Taip pat žr. 1987 m. spalio 15 d. Sprendimą *Heylens* (222/86, Rink. p. I-4097, 15–17 punktai).

16 — Žr., pavyzdžiui, sprendimo *Peterbroeck*, cituoto šios išvados 4 išnašoje, 14 punktą ir sprendimo *Courage ir Crehan*, cituoto šios išvados 12 išnašoje, 25 ir 29 punktus.

17 — Sprendimo *Van Schijndel ir Van Veen*, cituoto šios išvados 5 išnašoje, 22 punktas. Taip pat Bendrijos teisė *nedraudžia* nacionaliniams teismams atsižvelgti į Bendrijos teisės nuostatas, net jeigu šalys jomis nesirėmė (šiuo klausimu žr. 1991 m. liepos 11 d. Sprendimą *Verholen ir kt.* (sujungtos bylos C-87/90, C-88/90 ir C-89/90, Rink. p. I-3757, 12–16 punktai) ir 2003 m. birželio 19 d. Sprendimą *GAT* (C-315/01, Rink. p. I-6351, 46 ir 50 punktai)).

Veiksmingumo principas

20. Jau pirmojoje iš šių bylų, *Peterbroeck*[18], iškeliamas klausimas, kaip tinkamai išaiškinti, kaip Teisingumo Teisimas taiko veiksmingumo principą, ypač atsižvelgiant į tą pačią dieną priimtą Teisingumo Teismo sprendimą *Van Schijndel ir Van Veen*[19]. Sprendime *Peterbroeck* Teisingumo Teismas nepritarė procesinės teisės nuostatai, kuri užkirto nacionaliniam teismui kelią *ex officio* nagrinėti, ar nacionalinės teisės nuostata neprieštarauja Bendrijos teisei, o sprendime *Van Schijndel ir Van Veen* Teisingumo Teismas pritarė iš esmės panašiai taisyklei.

21. Abi bylos buvo susijusios su veiksmingumo principu: ar nagrinėjama procesinė taisyklė padarė iš Bendrijos teisės kylančios teisės įgyvendinimą praktiškai neįmanomą ar pernelyg sudėtingą? Teisingumo Teismas įvertino faktus viso proceso atžvilgiu. Byloje *Van Schijndel ir Van Veen* apeliantai prašė *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiojo teismo) panaikinti du *Rechtbank Breda* (Breda regioninio teismo) sprendimus remdamiesi tuo, kad pastarasis teismas *ex officio* turėjo atsižvelgti į EB sutarties nuostatas dėl konkurencijos ir paslaugų teikimo laisvės. Atsakydamas į *Hoge Raad* pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas konstatavo, kad nagrinėjamomis aplinkybėmis Bendrijos teisė neįpareigojo nacionalinių teismų netaikyti nacionalinių procesinių taisyklių ir tuo peržengti šalių apibrėžto ginčo ribas.

22. Tačiau situacija *Peterbroeck* byloje buvo kitokia. Ji buvo susijusi su skundu dėl Belgijos mokesčių institucijos sprendimo. Iš esmės šio sprendimo peržiūra buvo apribota pagrindais, kuriais buvo remtasi administracinėje peržiūros procedūroje. Pasibaigus šiai procedūrai, ieškovas gali kompetentingam nacionaliniam teismui per šešiasdešimt dienų pareikšti naujus reikalavimus – įskaitant pagrįstus Bendrijos teise. Teisingumo Teismas nustatė, kad šis senaties terminas, jį nagrinėjant teisiniame ir praktiniame kontekste, iš tikrųjų kliudė įgyvendinti iš Bendrijos teisės kylančias teises.

23. Klausimas, ar tampa pernelyg sudėtinga praktiškai įgyvendinti teisę, gali priklausyti nuo slankios skalės – tai paaiškina, kodėl bylų *Peterbroeck* ir *Van Schijndel ir Van Veen* rezultatai buvo skirtingi vien dėl keleto kriterijų. Tačiau tam tikromis aplinkybėmis akivaizdu, kad, jeigu teismas neturėtų galimybės *ex officio* išnagrinėti Bendrijos teise

18 — Cituotas šios išvados 4 išnašoje.

19 — Cituotas šios išvados 5 išnašoje.

pagrįsto reikalavimo, šalims būtų labai sudėtinga gauti teisinę Bendrijos teise garantuojamų teisių apsaugą. Pavyzdys būtų sprendimai *Océano Grupo Editorial* [20] ir *Cofidis* [21].

24. Sprendimuose *Océano Grupo Editorial* ir *Cofidis* Teisingumo Teismas nusprendė, kad galimybę teismui *ex officio* išnagrinėti reikalavimą galima numatyti iš direktyvos sąlygų, jeigu tai būtina direktyvos tikslui pasiekti [22]. Konkrečiau kalbant, Teisingumo Teismas pripažino, kad nacionalinio teismo kompetencija *ex officio* nustatyti, ar vartojimo sutartyje numatyta jurisdikcijos sąlyga buvo nesąžininga sutarties sąlyga, buvo būtina Tarybos direktyvos 93/13/EEB tikslui įgyvendinti [23]. Bet kuriuo atveju šis tikslas buvo vartotojų apsauga nuo nesąžiningų sutarčių sąlygų. Teisingumo Teismas išaiškino direktyvą pagal veiksmingumo principą. Jeigu Teisingumo Teismas būtų padaręs kitaip „(būtų susidariusi) paradoksali situacija, kai vartotojas turėtų kreiptis į teismą ne savo gyvenamojoje vietoje būtent siekdamas ginčyti, kad sutarties nuostata, jį įpareigojanti taip elgtis, yra nesąžininga“ [24].

25. Bylų praktiką greičiausiai galima apibendrinti taip, kad veiksmingumo principas nesukuria nacionaliniams teismams pareigos nagrinėti Bendrijos teise pagrįstų teisinių pagrindų *ex officio*, išskyrus atvejus, kai tai būtina siekiant užtikrinti Bendrijos teisės suteikiamų teisių teisminę apsaugą. Todėl nacionaliniai teismai turi pareigą įsikišti, kai būtina užtikrinti Bendrijos teise garantuojamų teisių apsaugą. Tačiau veiksmingumo principas nesukuria bendros nacionalinių teismų pareigos visais atvejais užtikrinti iš Bendrijos teisinės tvarkos kylančių taisyklių taikymą.

26. Ar būtų kitaip, jei nagrinėjama Bendrijos taisyklė yra labai svarbi? Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą prašymą priėmęs teismas svarsto galimybę, kad kai kurios nuostatos gali būti tokios svarbios, kad Bendrijos teisė jas vertina kaip „viešosios tvarkos“ taisykles ir dėl to reikalauja, kad nacionaliniai teismai jas taikytų *ex officio*.

20 — 2000 m. birželio 27 d. Sprendimas *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* (sujungtos bylos nuo C-240/98 iki C-244/98, Rink. p. I-4941).

21 — 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimas *Cofidis* (C-473/00, Rink. p. I-10875).

22 — Sprendimo *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores*, cituoto šios išvados 20 išnašoje, 26 punktas ir sprendimo *Cofidis*, cituoto šios išvados 21 išnašoje, 32 ir 33 punktai.

23 — 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29).

24 — Generalinio advokato Saggio išvados byloje *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* 24 punktas.

Šiame kontekste prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mini sprendimą *Eco Swiss* [25]. Ši byla buvo susijusi su ieškiniu dėl arbitražo sprendimo panaikinimo. Arbitražas priteisė žalos atlyginimą už licencijavimo susitarimo nutraukimą. Arbitražo proceso metu nebuvo iškeltas klausimas, kad šis susitarimas gali būti niekinis pagal EB 81 straipsnį. Teisingumo Teismas nustatė, kad nacionalinis teismas privalėjo leisti pateikti ieškinį dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, jeigu jis manė, kad sprendimas prieštaravo EB 81 straipsniui ir jei nacionalinės proceso teisės nuostatos įpareigoja leisti pateikti ieškinį dėl panaikinimo remiantis nacionalinių taisyklių dėl viešosios tvarkos nesilaikymu [26].

27. Tačiau būtų klaidinga iš sprendimo *Eco Swiss* daryti išvadą, kad veiksmingumo principas reikalauja, jog kai kurias Bendrijos teisės normas, nelygu jų svarba Bendrijos teisinei sistemai, nacionaliniai teismai turi taikyti net ir tuomet, kai šalys jomis nesirėmė. Iš tikrųjų toks sprendimo *Eco Swiss* aiškinimas būtų nesuderinamas su sprendimu *Van Schijndel ir Van Veen*. Reikia pripažinti, kad sprendime *Eco Swiss* Teisingumo Teismas pažymėjo, jog EB 81 straipsnis yra „esminė nuostata, kuri yra labai reikšminga Bendrijos tikslų įgyvendinimui" [27]. Tačiau ta pati nuostata taip buvo nagrinėjama ir sprendime *Van Schijndel ir Van Veen* ir jame Teisingumo Teismas nenustatė pareigos taikyti EB 81 straipsnį. Iš to išplaukia, kad klausimas, ar nagrinėjama nuostata yra viešosios tvarkos nuostata, nenulemia veiksmingumo principo taikymo. Iš tikrųjų, kaip paaiškinsiu, sprendimas *Eco Swiss* labiausiai priskirtinas grupei bylų, kuriose Teisingumo Teismas taikė lygiavertiškumo principą.

28. Vis dėlto Teisingumo Teismas sprendime *Eco Swiss* pareiškė nuomonę ir dėl veiksmingumo principo. Išsprendęs bylą remdamasis lygiavertiškumo principu, Teisingumo Teismas nurodė, kad „nacionaliniai teismai, kurių prašoma įvertinti arbitražo sprendimo teisėtumą, turi būti laisvi nagrinėti klausimus, susijusius su (EB 81 straipsnio 1 dalyje) įtvirtinto draudimo aiškinimu" [28]. Atrodo, kad pagrindinis Teisingumo Teismo susirūpinimas buvo tas, jog turi būti galimybė pasinaudoti teismine apsauga ginčijant EB 81 straipsnį pažeidžiantį arbitražo sprendimą [29]. Todėl nacionalinės teisės nuostata, apribojanti arbitražo spren-

25 — 1999 m. birželio 1 d. Sprendimas *Eco Swiss* (C-126/97, Rink. p. I-3055).

26 — Sprendimo *Eco Swiss* 41 punktas.

27 — Sprendimo *Eco Swiss* 36 punktas.

28 — Sprendimo *Eco Swiss* 40 punktas.

29 — Nacionalinė teisė, žinoma, gali reikalauti, kad ieškinys būtų pareikštas per pagrįstą terminą (žr. sprendimo *Eco Swiss* 43–48 punktus).

dimo teisminę peržiūrą pagrindais, kuriais ieškovas rėmėsi arbitražo procese, prieštarauja veiksmingumo principui. Tai, kad šalys turėjo galimybę remtis Bendrijos teise pagrįstais pagrindais arbitražo procese, neužtikrina visiškos teisminės apsaugos, nes šis procesas – kaip ir administracinė peržiūros procedūra *Peterbroeck* byloje – nėra *teisminis* procesas siaurąja prasme [30].

29. Taigi veiksmingumo principas nesukuria nacionaliniams teismams pareigos *ex officio* nagrinėti Bendrijos teise pagrįstų reikalavimų, net jeigu reikalavimas būtų susijęs su esminės reikšmės Bendrijos teisinei tvarkai turinčia nuostata. Tačiau veiksmingumo principas reikalauja, kad šalys turėtų tikrą galimybę pareikšti Bendrijos teise pagrįstus reikalavimus nacionaliniame teisme. Kitu atveju nacionalinis teismas turi turėti kompetenciją nagrinėti tokį reikalavimą *ex officio*.

30. Neginčytina, kad nagrinėjamose bylose šalys iš tikrųjų turėjo galimybę pateikti reikalavimus, pagrįstus Direktyvos 85/511 11 ir 13 straipsniais, savo ieškiniuose nacionaliniam teismui. Priešingai nei bylos *Peterbroeck* atveju, nacionalinės procesinės taisyklės nepagrįstai neapsunkino rėmimosi šiomis nuostatomis. Vien tai, kad šalys to nepadarė, nesukuria nacionaliniam teismui pareigos padėti ir ištaisyti neveikimo pasekmes remiantis veiksmingumo principu.

31. Be to, kaip teisingai pastebėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, iš Direktyvos 85/511 neišplaukia, kad jos 11 ir 13 straipsnius teismai turėtų taikyti *ex officio*. Direktyvos tikslas, taip kaip jis įtvirtintas 1 straipsnyje, yra apibrėžti „Bendrijos kontrolės priemones, taikytinas snukio ir nagų ligos protrūkio atveju“ [31]. Būtų sunku padaryti išvadą, kad šis tikslas gali būti pasiekiamas tik tada, jeigu nacionalinis teismas pripažįsta, kad jis gali *ex officio* išnagrinėti reikalavimą, kad sprendimas paskersti ieškovų galvijus, siekiant išvengti snukio ir

30 — Šiuo atžvilgiu sprendimas *Eco Swiss* suderinamas su Teisingumo Teismo sprendimu, kad arbitražo teismas, sudarytas susitarimu pagal privatinę teisę be valstybės įsikišimo, negali būti laikomas teismu EB 234 straipsnio prasme ir todėl negali pateikti prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagal šį straipsnį (1982 m. kovo 23 d. Sprendimas *Nordsee prieš Reederei Mond* (102/81, Rink. p. 1095).

31 — Žr. Direktyvos 85/511 preambulę.

nagų ligos plitimo, buvo pagrįstas tyrimais, atliktais direktyvos B priede nepaminėtoje laboratorijoje. Tiek, kiek šia direktyva siekiama sukurti teises atsakovams, veiksmingą šių teisių teisminę apsaugą iš esmės galima pasiekti neįpareigojant nacionalinio teismo remtis direktyva *ex officio*. Šiame kontekste nagrinėjamos bylos gerokai skiriasi nuo bylų *Océano Grupo Editorial* ir *Cofidis*.

32. Todėl veiksmingumo principas nereikalauja, kad nacionalinis teismas *ex officio* nagrinėtų reikalavimus, pagrįstus direktyvos 11 ir 13 straipsniais. Tačiau lieka atsakyti į klausimą, ar toks reikalavimas išplaukia iš lygiavertiškumo principo.

Lygiavertiškumo principas

33. Jeigu nacionalinė procesinė teisė suteikia teismui galimybę nagrinėti reikalavimus *ex officio*, lygiavertiškumo principas reikalauja, kad ši galimybė būtų taikoma ir Bendrijos teisei. Iš tikrųjų Bendrijos teise pagrįstų reikalavimų atžvilgiu bendradarbiavimo pareiga, įtvirtinta EB 10 straipsnyje, apima nacionalinių teismų pareigą pasinaudoti tokia galimybe [32]. Tačiau teismų kompetencija nagrinėti reikalavimus *ex officio* paprastai yra griežtai ribojama. Todėl kyla klausimas, ar tokie apribojimai turi įtakos nagrinėjant Bendrijos teise pagrįstus reikalavimus.

34. Kitaip tariant, jeigu nacionaliniai teismai turi kompetenciją nagrinėti *tam tikrus* nacionalinės teisės pagrindus *ex officio*, lygiavertiškumo principas reikalauja, kad jie taip pat turėtų tokią kompetenciją *lygiaverčių* Bendrijos teisės pagrindų atžvilgiu. Todėl kyla klausimas, kaip nustatyti, kurie pagrindai yra „lygiaverčiai".

35. Pavyzdys būtų sprendimas *Eco Swiss* [33]. Nacionalinės procesinės taisyklės šioje byloje nustatė, kad arbitražo sprendimą galima panaikinti tik ribotais pagrindais, tarp jų ir tuo pagrindu, kad sprendimas „pažeidė

32 — Šiuo klausimu žr. 1993 m spalio 24 d. Sprendimą *Kraaijeveld* (C-72/95, Rink. p. I-5403, 57 ir 58 punktai) ir sprendimo *Van Schijndel ir Van Veen*, cituoto šios išvados 5 išnašoje, 13 ir 14 punktus.

33 — Cituotas šios išvados 25 išnašoje.

viešąją tvarką“ [34]. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškino, kad, pagal nacionalinio civilinio proceso nuostatas, arbitražo sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai, „tik jeigu jo sąlygos arba vykdymas (prieštarauja) tokiai reikšmingai imperatyviai nuostatai, kurios taikymui neturėtų trukdyti jokie procesinio pobūdžio apribojimai [35]. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodė, kad nacionalinėms konkurencijos teisės nuostatoms prieštaraujantis arbitražo sprendimas paprastai nebūtų laikomas prieštaraujančiu viešajai tvarkai [36]. Vis dėlto Teisingumo Teismas konstatavo, kad Bendrijos teisės prasme EB 81 straipsnyje įtvirtintas draudimas yra reikšminga imperatyvi nuostata. Todėl EB 81 straipsnis turi tokį pat statusą kaip nacionalinės viešosios tvarkos taisyklės [37]. Todėl lygiavertiškumo principas reikalauja, kad nacionalinis teismas tenkintų ieškinį panaikinti arbitražo sprendimą, jeigu mano, kad šis sprendimas prieštarauja EB 81 straipsniui [38].

36. Nagrinėjamoje byloje „viešosios tvarkos“ sąvoka vartojama visai kita prasme. Materialinė nacionalinės teisės nuostata yra Bendrojo administracinio kodekso (*Algemene Wet Bestuursrecht,* toliau – *Awb*) 8:69 straipsnio 1 dalis, įtvirtinanti:

„Teismas, į kurį kreiptasi, ginčą iš esmės sprendžia remdamasis ieškiniu, pateiktais dokumentais, išankstiniu bylos tyrimu ir bylos nagrinėjimu teismo posėdyje“.

Awb 8:69 straipsnyje taip pat įtvirtinta, kad teismas turi pareigą papildyti teisinius pagrindus. Tačiau tai darydamas teismas neturi peržengti šalių apibrėžtų ginčo ribų. Jis gali peržengti ginčo ribas tik *ex officio* nagrinėdamas viešosios tvarkos pagrindus [39].

34 — Sprendimo *Eco Swiss* 7 punktas.

35 — Sprendimo *Eco Swiss* 24 punktas.

36 — Sprendimo *Eco Swiss* 24 punktas.

37 — Šiuo klausimu taip pat žr. 2006 m. liepos 13 d. Sprendimą *Manfredi* (C-295/04, Rink. p. I-6619, 31 punktas).

38 — Ypač žr. sprendimo *Eco Swiss* 37 punktą.

39 — J. H. Jans. „Doorgeschoten? Enkele opmerkingen over de gevolgen van de Europeanisering van het bestuursrecht voor de grondslagen van de bestuursrechtspraak“, *Europa Law Publishing,* Amsterdamas, 2005; D. Brugman. „Ambtshalve toetsing afgebakend: de plaats van ambtshalve toetsing in het bestuursprocesrecht in nationaal- en Europeesrechtelijk perspectief“, *Nederlands Tijdschrift voor bestuursrecht,* 2005, t. 8, p. 265–277; A. Q. C. Tak. „Het Nederlands bestuursprocesrecht in theorie en praktijk“, *Wolf Legal Publishers,* Neimegenas, 2005, p. 497; G. A. C. M. van Ballegooij, T. Barkhuysen, A. F. M. Brenninkmeijer, W. den Ouden ir J. E. M. Polak. „Bestuursrecht in het Awb-tijdperk“, *Kluwer,* Deventeris, 2004, p. 232; H. D. van Wijk, W. Konijnenbelt ir R. M. van Male. „Hoofdstukken van bestuursrecht“, *Elsevier juridisch,* Haga, 2002, p. 616; P. de Haan, T. G. Drupsteen ir R. Fernhout. „Bestuursrecht in de sociale rechtsstaat“, *Kluwer,* Deventeris, 1998, p. 348; J. B. J. M. Ten Berge, B. W. N. de Waard ir R. J. G. M. Widdershoven. „Het bestuursprocesrecht“, *W. E. J. Tjeenk Willink,* Deventeris, 1996, p. 193–204.

37. Viešosios tvarkos sąvoka šiame kontekste apibrėžiama nacionalinėje teisėje. Ji panaši į viešosios tvarkos sąvoką, kurią analogiškame kontekste vartoja Pirmosios instancijos teismas [40]. Pagal Nyderlandų administracinę teisę, viešosios tvarkos pagrindai gali būti susiję tik su teismo jurisdikcija, ieškinio priimtinumu arba ginčijamą sprendimą priėmusios administracinės institucijos kompetencija [41]. Todėl lygiavertiškumo problema turi būti sprendžiama remiantis šiais pagrindais ir interesais, kuriuos jais siekiama apsaugoti nacionalinėje teisinėje sistemoje.

38. Iš esmės šiuos interesus turi apibrėžti nacionaliniai teismai. Kai jie tai padaro, reikia patikrinti atsižvelgiant į Bendrijos teisinės tvarkos kontekstą, kokios Bendrijos teisės nuostatos gina lygiaverčius interesus, t. y. interesus, kuriems Bendrijos teisinėje tvarkoje skiriamas lygiavertis vaidmuo ir statusas kaip atitinkamiems interesams nacionaliniu lygiu.

39. Direktyvos 85/511 11 ir 13 straipsniais siekiama apsaugoti interesus, susijusius su visuomenės sveikata ir galvijų sveikata Bendrijoje. Konkrečiai kalbant, šiomis nuostatomis siekiama iš esmės koordinuoti valstybių narių veiksmus kovojant su snukio ir nagų liga [42].

40. Net pernelyg išsamiai neanalizuojant nacionalinės teisės galima teigti, kad šie interesai nėra lygiaverčiai interesams, dėl kurių nacionalinis teismas turi kompetenciją nagrinėti pagrindus *ex officio*.

41. Todėl pagrindinių bylų aplinkybėmis Bendrijos teisė nereikalauja, kad nacionalinis teismas peržengtų šalių apibrėžtas ginčo ribas, siekdamas *ex officio* išnagrinėti pagrindus, pagrįstus Direktyvos 85/511 11 ir 13 straipsniais.

40 — Žr., pavyzdžiui, 2004 m. liepos 8 d. Sprendimą *Mannesmannröhren-Werke prieš Komisiją* (T-44/00, Rink. p. II-2223, 178 punktas); 2004 m. gruodžio 1 d. Sprendimą *Kronofrance prieš Komisiją* (T-27/02, Rink. p. II-4177, 30 punktas) ir 2006 m. vasario 22 d. Sprendimą *Standertskjöld-Nordenstam prieš Komisiją* (sujungtos bylos T-437/04 ir T-441/04, Rink. VT, p. I-A-2-29, 28 punktas); 2006 m. liepos 13 d. Sprendimą *Andrieu prieš Komisiją* (T-285/04, 129 punktas); 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą *Lucchini prieš Komisiją* (T-166/01, Rink. p. II-2875, 144 punktas) ir 2006 m. spalio 3 d. Sprendimą *Nijs prieš Audito Rūmus* (T-171/05, dar nepaskelbta Rinkinyje, 31 punktas). Taip pat žr. Teisingumo Teismo praktiką: 2006 m. gegužės 2 d. Sprendimą *Regione Siciliana prieš Komisiją* (C-417/04 P, Rink. p. I-3881, 36 punktas); 2006 m. gegužės 4 d. Sprendimą *Komisija prieš Jungtinę Karalystę* (C-98/04, Rink. p. I-4003, 16 punktas) ir 2006 m. birželio 1 d. Sprendimą *P & O European Ferries prieš Komisiją* (sujungtos bylos C-442/03 P ir C-471/03 P, Rink. p. I-4845, 45 punktas).

41 — Žr. šios išvados 39 išnašoje nurodytus šaltinius.

42 — Žr. mano išvados *Dokter ir kt.*, cituotos šios išvados 2 išnašoje, 23 punktą.

IV — Išvada

42. Todėl manau, kad Teisingumo Teismas į *College van Beroep voor het bedrijfsleven* pateiktą prejudicinį klausimą turėtų atsakyti taip:

„Tokiomis aplinkybėmis, kokios yra pagrindinėse bylose, Bendrijos teisė nereikalauja, kad nacionalinis teismas peržengtų šalių apibrėžtas ginčo ribas, siekdamas *ex officio* išnagrinėti pagrindus, pagrįstus 1985 m. lapkričio 18 d. Tarybos direktyvos 85/511/EEB dėl Bendrijos snukio ir nagų ligos kontrolės priemonių įdiegimo 11 ir 13 straipsniais".